

middeleeuwse muntvondst in het Rijnland Vlaamse, Brabantse en Hollandse munten te voorschijn terwijl men in het Westen de aanwezigheid van Duitse stukken vaststelt; bv. vondst Brussel met Keulse en vooral Akense penningen tot ca 1200. In de 14^e eeuw was de uitvoer van Vlaamse, Brabantse en Utrechtse goudmunten zeer belangrijk aangezien de eerste twee als volwaardige stukken gezocht werden; Utrechtse en Luik — hoorn-guldens — waren minder gewenst daar zij de vereiste waarde niet hadden; de Utrechtse Davidsguldens komen nochtans talrijk voor in de goudvondsten van het Rijnland.

In de vondsten van de 16^e eeuw overheersen de zilvermunten, in het bijzonder de zware soorten: patakons en onderverdelingen. Hier doen de godsdienstonlusten in de Nederlanden ook hun invloed gelden; de handel gaat achteruit en de vreemde soldateska — Spanjaarden en Italianen — brengt de soldij naar het naburige Rijnland.

In de eerste helft van de 17^e eeuw zijn ook volgende feiten van belang geweest: de Gulikse successiestrijd en de daarop aansluitende 30-jarige oorlog (1). De toevoer van Brabantse, Vlaamse en Nederlandse munten gaat in de tweede helft van de 17e eeuw sterk achteruit aangezien de Duitse muntgerechtigde heren voldoende pasmunt en 2/3 daalderstukken slaan. Men treft bijgevolg van ca 1660 af betrekkelijk weinig buitenlandse, dit is Nederlandse munten, in de vondsten aan. In de 18e eeuw vervangt de Franse « écu aux lauriers », de Filipsdaalder van de 16e en 17e eeuw. Dit is weliswaar niet het gevolg van louter economisch-politieke redenen. Het gebrek aan daalders van de muntheren van de Neder-Rijn in de 18e eeuw noopte de kooplieden zich van Franse daalders te voorzien en deze op te sparen.

De vondsten geven dus een duidelijk beeld weer van de toenmalige muntomloop, niet alleen in de grensgebieden van Rijnland maar ook in de grote steden. Men moet weliswaar bij de vondsten een onderscheid maken tussen echte « schatvondsten » bestaande grotendeels uit goudmunten met een omloopsperiode van vaak 2-300 jaar — goud was in alle landen gangbaar en kon steeds en overal in de valuta van het land omgewisseld worden — en de « schatvondsten » die bestaan uit kleingeld en zware munten onder elkaar en die alle tekens van de dagelijkse omloop tonen. Zij werden tijdens oorlogen en bij plunderingen haastig verborgen en waren eigenlijk voor het sparen niet bestemd.

Aken.

Herman THIELER.

(1) Zie ook het commentaar in *Bonner Jahrbücher*, 160, 1960, blz. 555, betreffende de muntschat van Kaldenkirchen, waar 195 van de 375 munten, uit de Zuidelijke Nederlanden afkomstig waren, waaronder niet minder dan 120 van Brabant.

ANCIEN SYSTÈME MONÉTAIRE MALGACHE

Au cours de nos recherches bibliographiques nous avons retrouvé dans le Bulletin de la Société de Géographie et d'Archéologie de la Province d'Oran, de 1887 l'article ci-dessous. Nous pensons qu'il est susceptible d'intéresser plusieurs numismates car il fait connaître un système monétaire assez original.

Le gouvernement de Madagascar ne frappe pas de monnaie, mais l'article 160 du code du royaume ordonne que les pièces de cinq francs en argent (*Farantsa*), à quelque nation qu'elles appartiennent, auront cours légal dans toute l'île.

Pour avoir la petite monnaie, on coupe simplement la *farantsa* en petits morceaux qu'on désigne sous le nom d'*ariary*. On détermine la valeur des *ariary* en les pesant avec une petite balance.

Voici le texte de l'article 160, qui fixe quelles sont les *farantsa* qui doivent avoir cours dans tout Madagascar :

« Loi sur les monnaies. Article 160.

« Les monnaies qui ont pour effigie une tête frisée (Louis XV), un soleil rayonnant (écu mexicain), des personnages en pied (République Française), une grosse nuque (Napoléon III), les monnaies qui ont des paroles gravées (écu italien), toutes doivent être reçues parce qu'elles sont toutes de bonne et de même valeur. Si l'agio augmente ou diminue pour l'une d'elles, il doit aussi augmenter ou diminuer pour toutes les autres. Quiconque refusera une de ces monnaies paiera une amende d'un boeuf et un écu, et s'il ne peut payer, il restera en prison à raison de soixante deux centimes par jour, jusqu'à complet paiement de l'amende. »

Un boeuf est évalué à huit écus. Par conséquent, le contrevenant de l'article 160 est condamné à 45 francs d'amende ou à 72 jours de prison. L'article 162 de la même loi condamne ceux qui ont émis de la fausse monnaie à une amende de dix boeufs et dix écus, plus deux années de fers, ou bien à quatre années de prison, s'ils ne peuvent pas payer l'amende.

Bulletin de la Société de Géographie italienne. Novembre 1886.
— Traduction: Docteur TOMASINI, pour le *Bulletin de la Société de Géographie d'Oran*, Tome VII, 1887, page 43.
Communiqué par: R. DE BAYLE DES HERMENS, Attaché de Recherches au C.N.R.S.

ASSIGNATEN

Geschiedkundig overzicht

1788. Na enkele vruchteloze pogingen, vooral na het ministerie Calonne dat — zoals zoveel anderen voor hem — in zijn functie slechts een middel had gezocht om zich vlug te verrijken, moest Lodewijk XVI Necker terugroepen.

Hij doet zulks onder druk van de bevolking en deze morele toevalling voorspelt reeds dat men de storm, die in aantocht is, niet zal kunnen tegenhouden. Frankrijk heeft een tijdstip van beprovingen doorgemaakt en de vreselijke hongersnood, die het geteisterd heeft, vond zijn oorzaak in de schandige trafiek die in de mond van het volk de naam kreeg van « Verdrag van de hongersnood ». Om geld te vinden gaat de koning over tot de verpachting, t.t.z. hij verkoopt aan de meestbiedende het recht aan Parijs de voedingswaren te leveren, en de handelaren, om de smokkel te vermijden, hebben de « stedelijke accijns » ingevoerd en doen rond de stad een grote, houten omheining oprichten: een echte « muur » zodat de kronijkschrijver zegt:

« Le mur murant Paris
rend Paris murmurant ».

Gevolgen: Gespannen toestand, ontredde financiën... en een volk dat mort.

Maar de koning beschikt op dat ogenblik nog over de absolute alleenheerschappij. Daar Lodewijk XVI een koning is, onbekwaam om zijn zware verantwoordelijkheden te torsen, besluit hij zijn toevlucht te nemen tot een soort « volksraadpleging » en roept de Generale Staten bijeen: *raadplegende kamers*, samengesteld uit de vertegenwoordigers van de drie standen: de adel, de geestelijkheid en de derde stand.

Het is deze bijeenroeping die een keerpunt in de geschiedenis zal daarstellen.

« Raadplegend » in mei 1789 zal de vergadering zich beschouwen als « grondwetgevend » op 17.6.1789 en als « wetgevend » op 30. 11. 1791, zij schaft de voorrechten af en dwingt van de koning toegevingen af die hem tenslotte op het schavot zullen brengen op 22. 1. 1793.

Het is in de afschaffing van de voorrechten dat de munthervorming haar oorsprong zal vinden.

Het leven was duur, het volk verarmt, de werkmans verdiende ongeveer 1 fr. per dag, terwijl 1 kg brood in Parijs 0,30 fr. kostte en 1 kg vlees 1,10 fr.

Maar 80 % van het nationaal inkomen was in handen van de

dael en de geestelijkheid, die, buiten nog andere voorrechten, geen belastingen betaalden!

De afschaffing der voorrechten — dus de gelijkheid voor de belastingen — gaat ongetwijfeld het « stelsel » hervormen, maar brengt geen « baar geld » in de schatkist. Integendeel, bij de eerste revolutionaire geruchten krijgt de « bezittende » klas schrik sommigen wijken uit — zij zullen gekend zijn onder de benaming « Émigrés » (uitwijkelingen) — en nemen grote hoeveelheden munt mede; anderen hopen het geld op ... en de munten verdwijnen.

De regering bevindt zich in het slop. Maar de STAAT is rijk. Men heeft op 2 november 1789 de nationalisatie uitgevaardigd van de goederen van de geestelijkheid. Deze goederen werden te dien tijde op twee miljard ponden geraamd (zowat 200 miljard in onze munt). Maar dit kapitaal is onroerend en niet vervezenlijkbaar uit oorzaak van zijn belangrijkheid en het gebrek aan geld. Men moest een middel vinden om geld te maken.... en het is alzo dat de assignaten het daglicht zien.

Bepaling en geschiedenis van het assignaat

Het assignaat is dus in het begin een schatkistcertificaat, gewaarborgd door goederen van de geestelijkheid. Bij elke uitgifte wordt een lot goederen « aangewezen of geassigneerd » waarvan in theorie de verkoop moet dienen om de uitgegeven biljetten af te kopen.

In principe moeten zij 5 % interest opbrengen wat voldoende bewijst dat, in de geest van de wetgever, het een schuldbekentenis van de Staat gold en niet « papieren geld » met « dwangkoers ».

Het bewijs ligt ook in het feit dat de eerste uitgifte slechts grote coupuren voorziet en dat een private instelling: de « Caisse Patriotique » de toelating ontving de assignaten uit te wisselen tegen kleinere coupuren.

Vandaar ook de vervaardiging door partikulieren, van die « vertrouwensmunten » (« monnaies de confiance ») die in werkelijkheid slechts « pasmunt » zijn, uitgegeven door partikulieren.

Deze toelating werd voor ALLEN ingetrokken door het dekreet van 3. 11. 1792 « op straf van 15 jaar dwangarbeid en inbeslagname » ... en dit binnen de maand van de bekendmaking van het dekreet.

Het dekreet van 19/21. 12. 1789 beveelt de vervaardiging van 400 miljoen assignaten, bedrag dat zou dienen om de « Kas van het Buitengewone » te spijzigen, wat wij ten huidige dage zouden noemen « het begrotingsslop ».

Het klaarblijkelijk gemak « om geld te maken » door het in werking zetten van de « biljettenplaat » zal nochtans zeer snel diepe wijzigingen van het systeem zelf brengen:

1) vermindering tot 3 % (dekreet april 1790) en daarna afschaffing van de interest (29. 9. 1790).

2) instelling van de « dwangkoers » t. t. z. verplichting voor de partikulieren de assignaten te aanvaarden als geldig middel van aflossing (april 1790).

« ... zal aflossingskoers hebben als geld tussen partikulieren en over de hele uitgestrektheid van het koninkrijk ».

3) achtereenvolgens verhoging van het uitgiftenplafond :

400.000.000 in december 1789
800.000.000 (met maximum van 1.200.000.000) op 29. 9. 1790
1.972.000.000 op 5.10.1792 (met aftrok van 617.000.000 binnengekomen en verbrande stukken)
2.400.000.000 op 24. 10. 1792
45.000.000.000 in 1796

4) evenredige verhoging van de schatting van het pand t.t.z. van de genationaliseerde goederen.

Spijts al deze maatregelen en spijts het feit, dat de bevolking het vertrouwen verloor in het « papier » wist de regering toch de koers te handhaven. De profiteurs werden vervolgd en streng gestraft, de namakers zelfs met de dood...

Daarbij verschaffen de overwinningen van de Republiek onder vorm van oorlogsbelasting en de plundering van kerken een zekere hoeveelheid metaal.

Ook stelt men vast — hoe verwonderlijk ook — dat in december 1793 t. t. z. in volle « terreur of schrikbewind » de assignaten à pari waren.

De terugtrekking en de uitwisseling der assignaten met de koninklijke beeldenaar — in 1794 — ging de oorzaak zijn van de vlugge waardevermindering van papier, sedertdien uitgegeven zonder ware grenzen.

De Republiek voert oorlog op alle fronten en om het met de bemerking van Louvais aan Lodewijk XVI te herhalen, zijn er drie zaken nodig om oorlog te voeren : « geld, nog geld, altijd geld ».

De omloop zal stijgen in een ongelooflijk tempo en de waardevermindering zal in evenredigheid volgen. Enkele cijfers zullen het vraagstuk ophelderen. (Eerst uitgedrukt in « ponden » werden zij van 7 april 1793 af (18 germinal III) in « frank » uitgedrukt) :

2.100.000.000 op 31. 12. 1793
7.000.000.000 in juni 1794
8.000.000.000 in mei 1795
19.000.000.000 in oktober 1795
45.000.000.000 in 1796

De « echte » waarde vergeleken met de gouden Louis (20 pond) is gedaald van pari hetzij 20 voor een Louis tot 8.600 voor één Louis (in december 1793) ; in 1796 dus 430 keer de waarde.

Geplaatst voor zulke toestand, besloot het directorium (nieuwe regering sedert oktober 1795) tot :

1) de openbare vernietiging van de « platen om assignaten te drukken » (dekreet van 23. 12. 1795 — en uitgevoerd met grote luister op 19. 2. 1796)

2) de vervanging van de assignaten door « Territoriale mandaten » te verwisselen op basis van 1 tegen 560. Om de bevolking terug vertrouwen in te boezemen — in wier ogen het « territoriaal mandaat » slechts een « papiertje » was — vaardigde men uit dat de aankoopwaarde van een « genationaliseerd goed » en dat spijs alles toch nog het wezenlijke pand voor de uitgifte bleef — zou vastgesteld worden op 22 maal het kadastraal inkomen van 1791, betaald in territoriale mandaten.

Zuldanige maatregel kon slechts ten bate komen aan speculanten of aan lieden die over speciën beschikten ; het volk had alle vertrouwen verloren. De territoriale mandaten verminderden in waarde en de klinkende munt was omzeggens uit de omloop verdwenen.

Al de latere maatregelen — uitgiften van territoriale mandaten « gedwongen lening », « maximumkaarten » die de prijzen vaststelden (wat de zwarte markt bevoordeligde) bleken nutteloos.

Wanneer op 16 juli 1796 een dekreet de dwangkoers afschafte en vaststelde dat de assignaten slechts tegen hun wezenlijke waarde moesten aanvaard worden in uitwisseling tegen gouden en zilveren speciën — waarde die dagelijks gepubliceerd werd in het officiële dagblad — verschenen de metalen munten terug op de markt en de stoornissen aan de handel en aan de zaken veroorzaakt verminderden.

Het is ten slotte een decreet van 21. 5. 1797 dat definitief de assignaten vernietigt, die niet aangeboden waren tegen terugbetaling in « mandaten ».

Vervalsingen en valsmunters

Indien de vervaardiging van vals geld ernstige moeilijkheden biedt (graveren van matrijzen, pers enz.) dan laat de vervaardiging van papieren geld meer mogelijkheden aan de valsmunters en zij hebben de gelegenheid, die hun geboden werd, niet onbenut laten voorbijgaan.

Wanneer het uitgifte-instituut in de mogelijkheid verkeert zulks te doen, omringt het zich met een maximum waarborgen : speciaal papier en inkt die in de handel niet verkrijgbaar zijn en gravuur in diepdruk, die het namaken bijna onmogelijk maken.

Maar in 1789 was er eigenlijk gezegd geen « Instituut voor uitgifte » ; de Bank van Frankrijk zal slechts in 1800 gesticht worden en de

« KAS VAN HET BUITENGEWONE » beschikte slechts over een zeer beperkte ondervinding.

Daarbij, zo de eerste uitgifte bijzonder verzorgd was, lieten de volgende veel te wensen over en de valsmunters hadden vrij spel. De biljetten werden in het begin uit een strokenboekje gescheurd — zoals aandelen — handtekening en nummering dragend zowel op de strook als op het assignaat, wat een ernstige controle toeliet.

Met de dwangkoers wordt de controle praktisch onmogelijk en de regering was verplicht de maatregelen tegen de valsmunters getroffen, strenger te maken.

Een zeer interessant artikel over die zaak is gepubliceerd geweest in het « *Bulletin de l'Alliance* » — het tijdschrift van onze vereniging — (augustus 1962 Nationale Bank). Het verhaalt met veel bijzonderheden hoe de « gevangenen » echte broeinesten van valsmunters werden.

Het krediet van de Staat leed er zodanig onder, dat de geschiedschrijvers geloven dat de vreselijke moordpartijen van september gedeeltelijk hun oorsprong vinden in een aanval van volkswoede tegen de « valsmunters van de gevangenen ».

In een gans andere gedachtengang is het wel belangwekkend vast te stellen dat de assignaten aanleiding hebben gegeven tot een eerste manifestatie van hetgeen wij heden zouden noemen « de totale financiële oorlog ».

De Engelse regering van Pitt had er zich rekening van gegeven dat het ernstig het krediet van de staat kon aan het wankelen brengen met hem in zijn munt te treffen. Zij deed dus in Engeland valse assignaten drukken die moesten dienen om de fameuze « ontscheping » van de graaf van Artois te financieren. Na de nederlaag van Quiberon ontdekten de republikeinen voor meer dan 5 milliard valse assignaten in de bagage van het koningsgezinde leger.

Van de andere kant, zo de regering beslist had de « namaker met de dood te straffen » had zij ook het maximum voorzorgen getroffen om de vervalsingen te ontdekken.

Een eerste dienst van officieus onderzoek werd gesticht door een privaat kantoor: « Bureau voor controle der nieuwe assignaten ».

Na onderzoek en vaststelling van de vervalsing plaatste dit bureau op de achterzijde van het biljet een stempel: « erkend als vals ».

De regering oordeelde nochtans dat een dusdanige dienst op het Publiek Domein inbreuk maakte en het Bureau werd afgeschaft per dekreet van 1. 6. 1792.

Daar volgens het belastingstelsel van die tijd de ontvangers verantwoordelijk waren MET HUN EIGEN GELDEN voor de echtheid der ontvangen gelden, daar van de andere kant de menigvuldigheid der uitgaven de controle erg bemoeilijkte, vooral in de provincie, zou men aan iedere ontvanger een type-reeks van de in omloop zijnde assignaten doen toekomen en dit ten titel van de « standaard ».

Deze assignaten werden dus overbelast met een stempel « Assignat verificateur » — controle-assignaat — en de dekreten van 4. 1. 1793 en 23. 4. 1793 gaven toelating met het vervullen van hun taak zo wel op het grondgebied van de Republiek als bij de regeringen, die de Franse Republiek hadden erkend.

Heel dit stelsel, onnodig zulks te zeggen, verloor zijn bestaansreden met de waardevermindering van het papier, want de reële waarde der assignaten eindigt wanneer zij het risico van de doodstraf niet meer « waard » zijn. Het verdween dus normaal met de afschaffing der assignaten zelf.

DE BAECK PAUL,
Voorzitter afdeling Antwerpen.

BIBLIOGRAFIE

BLANCHET, J. Adrien : *Nouveau manuel de numismatique du moyen âge et moderne. Le papier-monnaie*. 2 dln ; dl. I, blz. 179-195 : Assignats. Parijs, Maunels Roret, 1890.

DAUPHIN-MEUNIER, J. : *La langue à travers les âges*. Parijs, Banque-éditeur, 1937.

DEWASMIN, E. : *Cent ans de numismatique française de 1793 à 1889*. Parijs, Dumoulin et Larger, 1893.

LAFABRIE, J. : *Les Assignats vérificateurs*, in *Rev. num.*, 1944-1945, blz. 135-143.

RIEDMATTEN, L. DE : *Variations des monnaies, des salaires et des prix à travers les siècles*. Parijs, Editions l'Observateur, 1945.

* * *

SYSTÈME MONÉTAIRE MÉTALLIQUE BELGE EN CIRCULATION

Nombre de pièces frappées par millésimes et légendes

	Légende française	Légende flamande
100 F argent « DYNASTIE »		
	1948 1.000.000	1948 1.000.000
	1949 106.000	1949 2.271.000
	1950 2.807.000	1950
	1951	1951 4.691.000
	1954 2.517.000	1954

50 F argent « MERCURE »			
1948	2.000.000	1948	3.000.000
1949	4.354.000	1949	
1950		1950	4.110.000
1951	2.904.000	1951	1.698.000
1954	3.232.000	1954	2.978.000
50 F argent « EXPO 1958 »			
1958	476.000	1958	382.000
50 F argent « MARIAGE ROYAL »			
XV-XII-MCMLX			
(Frappe 1961) <i>Légende latine</i> 500.000			
20 F argent « MERCURE »			
1949	4.600.000	1949	5.545.000
1950	12.957.500	1950	
1951	-	1951	7.885.000
1953	3.952.500	1953	6.625.000
1954	4.835.000	1954	5.322.500
1955	1.730.000	1955	2.760.000
5 F cupro-nickel « CÉRÈS »			
1948	5.304.000	1948	4.800.000
1949	38.752.000	1949	31.500.000
1950	23.948.000	1950	34.728.000
1958	9.088.000	1958	2.672.000
1960	-	1960	5.896.000
1961	6.000.000	1961	4.120.000
1962	6.576.000	1962	7.624.000
1963	11.144.000	1963	6.136.000
1 F cupro-nickel « CÉRÈS »			
1950	13.630.000	1950	10.000.000
1951	51.025.000	1951	53.750.000
1952	53.205.000	1952	49.145.000
1953		1953	9.915.000
1954	4.980.000	1954	4.940.000
1955	10.000.000	1955	3.960.000
1956	10.000.000	1956	10.035.000
1957		1957	18.315.000
1958	31.750.000	1958	17.365.000
1959	9.000.000	1959	5.830.000
1960	10.000.000	1960	5.555.000
1961	5.030.000	1961	9.350.000
1962	12.250.000	1962	10.720.000
1963	18.700.000	1963	23.155.000
50 c bronze « MINEUR »			
1952	3.520.000	1952	5.830.000
1953	22.620.000	1953	22.930.000
1954		1954	15.730.000

1955	29.160.000	1955	
1956		1956	5.640.000
1957		1957	13.800.000
1958	9.750.000	1958	19.480.000
1959	17.350.000	1959	
1962	6.160.000	1962	4.150.000
1963		1963	1.110.000
20 c bronze « MINEUR »			
1953	14.150.000	1953	
1954		1954	50.130.000
1957	13.300.000	1957	
1958	8.700.000	1958	
1959	19.670.000	1959	
1960		1960	7.530.000
1962	410.000	1962	
1963	2.550.000	1963	
25 c zinc L III			
1962	5.168.000 (au millési-		
	me de 1946.	1962	
1963	9.260.000	1963	

* * *

Assemblée générale de l'Alliance numismatique européenne du dimanche 12 avril 1964, à 10,30 h. précises, au local de « U.F.A.C. », 16, place Van Artevelde à Gand.

ORDRE DU JOUR :

- 1) *Allocution de bienvenue par le président local.*
- 2) *Allocution du président de l'Alliance.*
- 3) *Rapport du secrétaire.*
- 4) *Rapport du trésorier.*
- 5) *Fixation de la date approximative et lieu de l'assemblée générale de 1965.*
Direction sur les sites et candidatures de sections.
Désignation des vérificateurs aux comptes.
- 6) *L'organisation de l'assemblée générale 1966 est sollicitée par la section de Charleroi à l'occasion d'une exposition numismatique projetée par la ville de Charleroi. Confirmation de l'assemblée à cette demande.*
- 7) *Démission de Mr. Levie comme bibliothécaire et recherche d'un remplaçant pour réceptionner les livres et assurer ce service.*
- 8) *Désiderata à exprimer par les membres au sujet de l'Alliance.*
- 9) *Banquet et bourse d'échanges.*

Algemene statutaire vergadering van het Europees Genootschap voor Munt- en Penningkunde van Zondag 12 April 1964 om 10,30 h. in het lokaal van « U.F.A.C. », Van Arteveldeplein, 16 te Gent.

DAGORDE :

- 1) Welkomwoord door de plaatselijke voorzitter.
- 2) Openingsrede door de voorzitter van het Genootschap.
- 3) Verslag van de secretaris.
- 4) Lezing van de financiële balans.
- 5) Vaststellen van vermoedelijke datum en plaats van de algemene statutaire vergadering van 1965.
Kandidaturen van de afdelingen.
- 6) De algemene vergadering van 1966 werd aangevraagd door de afdeling van Charleroi bij gelegenheid van een tentoonstelling van numismatiek vooropgesteld door de stad Charleroi. Goedkeuring van de vergadering aan dit verzoek.
- 7) Ontslag van de H. Levie als bibliotekaris, aanduiden van een plaatsvervanger om de boeken in ontvangst te nemen en deze dienst verder te verzekeren.
- 8) Desiderata van de leden betreffende het Genootschap.
- 9) Banket en ruilbeurs.

CATALOGUE DES MONNAIES ÉMISES PAR LES PROVINCES DU SUD EN RÉVOLTE CONTRE LEURS SOUVERAINS LÉGITIMES (+ monnaies de siège)

XXI

I) SIÈGE DE LA VILLE D'YPRES 1582-1583.

Historique. — Lorsque François d'Alençon fut inauguré comme comte de Flandre, Bruges et Gand se donnèrent à lui mais Ypres s'y refusa. De plus les Espagnols, commandés par Alexandre Farnèse, Prince de Parme, profitent des dissensions des Calvinistes pour pousser la guerre avec vigueur. Ils s'emparent du pays de Waes et des villes de Menin et de Dixmude. De cette façon Ypres se trouve doublement isolée. La fin de l'année 1582 voit les troupes royales investir la ville. Cette situation se prolongeant, le Magistrat se voit forcé de faire relever la valeur des pièces qu'il avait à sa disposition. A cette fin on use d'une contremarque représentant un Y gothique sommé d'une couronne. Quelques-unes de ces pièces nous sont parvenues, ce sont des monnaies d'or et d'argent ⁽¹⁾.

(1) Nous renseignons les pièces qui nous sont connues, mais il est certain qu'il doit encore en exister d'autres.

Quelques mois plus tard, au cours de l'année 1583, après l'échec de deux tentatives de sortie, il s'avéra que la première mesure monétaire était insuffisante et le seigneur de Marquettes, superintendant de la ville d'Ypres, donna l'ordre de faire fabriquer des pièces d'étain de vingt et de dix sols.

Toutes ces opérations n'ont malheureusement pas laissé de traces dans les archives de la ville et il nous est impossible de connaître les quantités émises.

A) MONNAIES CONTREMARQUÉES D'UN Y GOTHIQUE COURONNÉ

a) Monnaies d'or

- 47) **Charles-Quint : demi-réal** s. d. de l'atelier de Dordrecht (Hollande) — v. G. & H. 184-6.
Vente Schulman 1913, lot n° 735.
- 48) **Charles-Quint : demi-réal** s. d. de l'atelier d'Anvers.
v. G. & H. 184-1.
Vente Schulman 1962, n° 632.
- 49) **Gand : demi-noble d'or 1582.** — *Bulletin ANE* 1963, p. 112, n° 12.
3 exemplaires connus, 1 au Cabinet des Médailles Bruxelles.
- 50) **Maximilien de Berghe : florin d'or** s. d. — Cambrai — *RBN*, 1926, p. 95-96.
- 51) **Henri VI d'Angleterre : noble de Calais** s. d. :
H. E. Ives, *Counterstamps on English and Continental Nobels*, dans *ANS, Museum Notes*, II, 1947, p. 56.
- 52) **Charles d'Egmont de Gueldre : riddersguldén** (Gueldre)
Cabinet des Médailles de Bruxelles.
- 53) **Charles-Quint : florin d'or 1546** de Campen-Zwolle et Deventer.
Cabinet des Médailles de Bruxelles.
- 54) **Louis II de Hongrie : ducat 1526** — Hongrie —
Collection Cools (Knokke).
- 55) **Jean III du Portugal : crusado** s. d. — Portugal —
Cabinet des Médailles de Bruxelles.
- b) Monnaies d'argent
- 56) **Charles le Téméraire : double patard** s. d. atelier de Bruges.
v. G. & H. 23-3.
RBN, 1896, p. 162-168.
- 57) **Philippe le Beau : double patard** s. d. atelier de Bruges.
v. G. & H. 84-5.
Vente G. Th. Bom 1858, n° 2729.
- 58) **Philippe le Beau : double patard 1496** atelier d'Anvers.
v. G. & H. 111-1.
RBN, 1896, p. 162-168.
- 59) **Philippe le Beau : double patard 1504** atelier d'Anvers.
v. G. & H. 119-1.
Cabinet des Médailles de La Haye.

- 60) **Charles-Quint** : demi réal d'argent, s. d., atelier d'Anvers
v. G. & H. 191-1.
Cabinet des Médailles de Bruxelles et collection Saelens (Mons).
- 61) **Philippe II** : **Philippus** daldre 1558, atelier de Bruges.
vente Schulman 1934 n° 949 et fichier Delmonte.
v. G. & H. 210-7-c.
- 62) **Philippe II** : **Philippus** daldre 1563, atelier de Hasselt (Overijssel). v. G. & H. 210-17-b.
Cabinet des Médailles de Bruxelles.

- 63) **Philippe II** : demi-**Philippus** daldre 1563, atelier de Nimègue (Gueldre). v. G. & H. 211-6-b.
fichier maison J. Schulman.
- 64) **Philippe II** : demi-**Philippus** daldre 1564, atelier de Maas-tricht. v. G. & H. 211-2-a.
Vente Bourgey 1923 n° 292.
- 65) **Philippe II** : demi-**Philippus** daldre 1572, atelier d'Anvers.
v. G. & H. 211-1-2.
vente Schulman 1955 n° 735.
- 66) **Philippe II** : cinquième de **Philippus** daldre 1566, atelier de Nimègue.
v. G. & H. 212-6-d.
Cabinet des Médailles de La Haye, vente Bom et fichier Delmonte.
- 67) **Ernest de Bavière** : **Ernestinus** 158? — Liège —
collection De Mey (Watermael).
De Chestret 535.
- 68) **Henri II de France** : **teston** (type et date inconnus).
vente Lumeau février 1923.
- 69) **Ferdinand et Isabelle** : **réal** s. d. atelier de Séville.
collection Saelens (Mons).
- 70) **Antoine I** : **gros**, s. d., — Lorraine —
fichier Delmonte.

(à suivre).

Une nouvelle association de numismates à Bruxelles

On nous communique :

Une nouvelle société de numismatique a été fondée qui prend le nom de CERCLE D'ÉTUDES NUMISMATIQUES. Elle tiendra des réunions mensuelles, uniquement accessibles à ses membres, le troisième jeudi de chaque mois. Ses buts sont de promouvoir l'étude de la numismatique en Belgique et de documenter sérieusement ses membres. De plus, un effort spécial sera consacré aux jeunes. Son siège est établi au 5, rue du Musée, Bruxelles 1.

Un bulletin des séances et d'autres publications sont prévus. Abonnement au bulletin : 50 F par an, à verser au CCP 70.36.99 de J. Lallemand, Bruxelles, 3. Le comité provisoire est constitué de M. P. Magain, Mlle J. Lallemand, M. M. Thirion et M. J. De Mey.

Men meldt ons :

Een nieuwe numismatische vereniging werd gesticht onder de naam van CERCLE D'ÉTUDES NUMISMATIQUES. Zij zal bijeenkomsten houden, alleen toegankelijk voor haar leden, op de derde donderdag van iedere maand. Haar doel is de studie van de numismatiek in ons land te bevorderen en haar leden degelijk te documenteren. Verder zal speciale aandacht aan de jongeren gewijd worden. Haar maatschappelijke zetel werd gevestigd te Brussel, 5, Museumstraat.

Een driemaandijks bulletin en andere publicaties zijn voorzien. Abonnement op het bulletin : 50 f per jaar te storten op PCR 70.36.99 van J. Lallemand, Brussel 3. Volgende personen vormen het voorlopig komitee : M. P. Magain, Mej. J. Lallemand, M. M. Thirion en M. J. De Mey.

COIN DES CHERCHEURS

- Je possède catalogue de pièces romaines, en deux volumes écrits en latin, édités à Amsterdam en 1694, très bon état, livres rares. Je désire les vendre ou les échanger contre des pièces de monnaie. Faire offre à WIJCKMANS Corneille, Nieuwstraat, 13, à Eindhoven. tél. (011) 677.98.

ALLIANCE NUMISMATIQUE EUROPÉENNE

Le Cercle Numismatique liégeois vous invite cordialement à la

BOURSE AUX MONNAIES

qu'il organise à Liège, Café Mosan, 7, Place de la République française, le samedi 9 mai 1964, de 10 à 19 heures.

Entrée libre.

Des tables seront à la disposition des membres des Cercles numismatiques. Réservation 50 F : M. Baiwir, 83, rue P. Dandrimont, Micheroux : tél. (04) 77 16 60.